

Питання-відповідь

Андрій Вишневський: «Результати конкурсу безумовно можна вважати першим спільним успіхом адвокатури і держави...»

Нашим співрозмовником став Андрій Вишневський, директор Координаційного центру з надання правової допомоги. Ми попросили відповісти йому на деякі питання, які найчастіше задають адвокати.

— Спілкуючись з адвокатами на цю тему, я помічав частку скептицизму в їх міркуваннях. Тобто багато з них визнають необхідність надання безоплатної правової допомоги, але сумніваються в ефективності створюваних Центрів. Перший етап відбору показав, що адвокати поки ще не дуже прагнуть брати участь у цій програмі. Чим, на вашу думку, можна зацікавити адвокатів? І чим керувалися ті адвокати, що вже здали іспити? Наскільки мені відомо, ви проводили оцінку мотивації кандидатів.

А. Вишневський — Розпочну з важливого, на мою думку, уточнення: адвокати, які виявили бажання взяти участь у конкурсному відборі для надання безоплатної правової допомоги, жодних екзаменів у процесі такого відбору не

складали. Всі вони свого часу отримали доступ до професії адвоката, склавши кваліфікаційний іспит перед кваліфікаційно-дисциплінарною комісією, і отримали свідоцтво на право займатися адвокатською діяльністю. Ми не маємо формальних підстав ставити під сумнів рівень їх професійної кваліфікації. Сенс конкурсу, який організовує Міністерство юстиції, полягає у відкритті для адвокатів доступу до державного замовлення на послуги з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

— Чим пропонувані нами умови співпраці можуть бути цікавими для адвокатів?

По-перше, змінено систему оплати послуг адвокатів коштом держави. Передбачено не лише значне збільшення розміру самої винагороди, а й відшкодування витрат адвокатів, пов'язаних з наданням безоплатної правової допомоги – це транспортні витрати та витрати на проведення судових експертиз, ініційованих адвокатом. Відповідна по-

Питання-відповідь

станова Кабінету Міністрів України № 504 прийнята 18 квітня поточного року та набирає чинності з 1 січня 2013 року.

По-друге, ми пропонуємо гнучкий механізм співпраці для адвокатів: адвокати залучатимуться на основі цивільно-правових угод, вони самі визначатимуть, який обсяг роботи вони готові виконувати на замовлення центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги і яку територію вони згодні обслуговувати.

По-третє, у кожному центрі з надання безоплатної вторинної правової допомоги передбачено створення 7–12 робочих місць для адвокатів, обладнаних комп'ютерною технікою, телефонним зв'язком, підключених до мережі Інтернет та правових баз даних. Центр буде тим місцем, куди будь-який адвокат, залучений до системи безоплатної правової допомоги, зможе прийти та попрацювати, у тому числі, разом зі своїм клієнтом, якщо у нього є така необхідність.

По-четверте, ми плануємо проведення на постійній та безоплатній для адвокатів основі різного роду семінарів, тренінгів, круглих столів, інших заходів, на яких адвокати, залучені до системи безоплатної правової допомоги, зможуть підвищувати свій професійний рівень.

Щодо мотивації адвокатів працювати у системі, то за результатами їх анонімного тестування та індивідуальних співбесід з ними, я б виділив три основні мотиваційні фактори: по-перше, це прагнення реалізувати соціальну відпо-

відальність професії адвоката і адвокатури як інституту; по-друге, це можливість отримати стабільного замовника послуг в особі держави і відповідно стабільний додатковий дохід; і по-третє, цей мотив є провідним насамперед для молодих адвокатів, - набути професійного досвіду у співпраці з більш досвідченими колегами.

— Ви говорили, що для успішної реалізації програми на території України необхідно залучити не менше 2,5 тисяч адвокатів. Враховуючи те, що сьогодні в реєстрі числяться трохи більше 30 тисяч адвокатів, необхідно, щоб кожен десятий адвокат виявив бажання взяти участь у роботі Центрів. Але не секрет, що основним стимулом був і залишається фінансовий стимул. Розумію, що важко звести все до єдиного знаменника, але все ж, про які суми винагород йдеться? Наприклад, за годину або судодень?

А. Вишневецький — Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 18.04.2012 № 504 з 1 січня 2013 року оплата послуг адвокатів з надання вторинної правової допомоги здійснюватиметься, виходячи з розміру оплати за годину роботи адвоката: за фактичний час роботи адвоката з надання вторинної правової допомоги – у разі надання вторинної правової допомоги особі, затриманій в адміністративному або кримінальному процесуальному порядку; відповідно до спеціальної методики обчислення розміру винагороди адвокатів, які надають вторинну правову допомогу у кримінальних справах – за кожною завершеною стадією провадження

Питання-Відповідь

у кримінальній справі, у якій адвокат здійснює або здійснював захист.

Методикою передбачається, що обчислення розміру винагороди адвокатів, які надають вторинну правову допомогу на постійній основі за контрактом або на тимчасовій основі на підставі договору, у кримінальних справах, здійснюватиметься, виходячи з установленого розміру оплати за годину роботи адвоката (29,85 грн., у нічний час, вихідні та святкові дні – 59,7 грн. з 1 січня 2013 року); розрахункового часу, що витрачається адвокатом на надання вторинної правової допомоги в одній (найпростішій) кримінальній справі (20 годин); тяжкості злочину; особливостей стадій провадження у справі, протягом яких адвокат здійснював захист; повноти участі адвоката у відповідних процесуальних діях, а також ступеню складності кримінальної справи. Методика базується на тому, що кожен коефіцієнт, який використовується для обчислення розміру винагороди адвоката, відображає вагу конкретного критерію чи групи критеріїв, що визначають загальну складність справи, а отже, і час, який витрачається адвокатом для підготовчої роботи та безпосередньої участі у відповідних процесуальних діях.

Середньорозрахункова вартість послуг адвоката в одній кримінальній справі становить 2349 грн., вартість послуг адвоката одній затриманій особі – 265 грн., а в нічний час, вихідні та святкові дні – 530 грн.

Таким чином, нескладно підрахувати, що адвокат, який працює за цивільно-правовою угодою з центром з надання

вторинної правової допомоги, має на місяць в середньому 3 завершених кримінальних справи середньої складності та 10 виїздів на затримання, половина з яких були здійснені у нічний час, вихідні або святкові дні, то після вирахування прибуткового податку та єдиного соціального внеску він зможе отримати «на руки» трохи більше 6000 гривень. При цьому варто відзначити, що ніхто з адвокатів не буде обмежений у праві займатися приватною адвокатською практикою.

— *Ще одне питання сильно хвилює адвокатів. З набранням чинності нового Закону про адвокатську діяльність впроваджується нова система оподаткування. За деякими оцінками адвокат повинен буде віддавати державі до 54% свого доходу. Чи підлягає оподаткуванню винагорода, виплачувана в рамках надання безоплатної правової допомоги, або в цьому випадку передбачені окремі послаблення?*

А. Вишневський — Наскільки мені відомо, жодних змін у системі оподаткування адвокатів з набранням чинності новим Законом України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» не передбачається. Як і до цього часу, адвокат як самозайнята особа є платником прибуткового податку (15 або 17%) та єдиного соціального внеску (37,4%). Як я розумію, назване Вами число «54%» утворюється простим додаванням чисел «17%» і «37,4%»; такий розрахунок є помилковим, оскільки база для обчислення прибуткового податку і єдиного соціального внеску різна. Якщо

Питання-відповідь

вже і виводити загальну суму коштів, які адвокат має сплатити зі своїх доходів, то вона становитиме 44,5%. Багато це чи мало – не мені судити. На мою особисту думку, є підстави піднімати питання про податкові пільги для адвокатів, які надають безоплатну правову допомогу, але розв'язанням цієї проблеми і лобюванням відповідних змін до закону, насамперед мали б займатися організації, що займаються захистом прав адвокатів. Координаційний центр з надання правової допомоги буде адвокатам у цьому питанні союзником.

— *До появи закону «Про безоплатну правову допомогу» адвокати вже надавали вторинну допомогу у кримінальних справах окремим категоріям громадян. Правда, практично не отримували винагороди за цю роботу. Тепер гроші в бюджеті передбачені, але в ланцюжку «адвокат-клієнт» з'являється додаткова ланка у вигляді Центрів безоплатної правової допомоги. Чи не вплине це на оперативність надання допомоги? Адже іноді така допомога потрібна невідкладно, а в ст.19 Закону передбачено 10-ти денний термін для прийняття рішення про надання безоплатної правової допомоги.*

А. Вишневський — Тут важливо розрізнити дві складові системи безоплатної вторинної правової допомоги – це надання правової допомоги за зверненням самих суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу у кримінальних (а з 1 січня 2014 року – також і у цивільних та адміністративних справах), де справді буде застосовуватися 10-денний строк, про який Ви

говорите; та надання такої допомоги у випадках залучення захисника за призначенням (ст. 49 нового КПК), а також усім затриманим на території України.

У першому випадку закон дійсно дає 10 днів на прийняття рішення про надання вторинної правової допомоги або відмову у її наданні. Такий строк видається обґрунтованим, оскільки потрібен час на перевірку майнового стану клієнта. Однак, це не означає, що в усіх випадках рішення буде прийматися аж на 10-й день: це максимально припустимий строк, визначений законодавцем; в ургентних же випадках, безумовно, центри будуть брати до уваги необхідність термінового прийняття рішення і робитимуть усе можливе для прискорення вирішення питання.

Що ж стосується надання правової допомоги затриманим і у випадках залучення захисника за призначенням, тут адвокат буде призначатися центром негайно – протягом 1 години.

Центр як додаткова ланка з'являється при цьому не у ланці «адвокат – клієнт», а у ланці «слідчий – адвокат», розриваючи це порочне коло.

— *У старому Законі «Про адвокатуру» підвищенням рівня освіти адвокатів зобов'язані були займатися кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури. У новому законі це не передбачено. Там сказано, що адвокат повинен займатися самоосвітою. Але і в функції Центрів з надання безоплатної правової допомоги не входить підвищення рівня освіти адвокатів. Хто ж буде займатися з молодими й недосвідченими адвокатами, які, судячи з усього, і складуть основну*

Питання-відповідь

частину системи по наданню безкоштовної правової допомоги?

А. Вишневський — Дякую Вам за це запитання, це проблема для нас є надзвичайно важливою, тому у процесі формування системи безоплатної правової допомоги ми приділяємо особливу увагу її вирішенню.

Повноваженнями щодо підвищення професійного рівня адвокатів, залучених до системи безоплатної правової допомоги, Уряд наділив утворений 6 червня цього року Координаційний центр з надання правової допомоги – центральна координуюча установа у системі безоплатної правової допомоги, якій безпосередньо підпорядковані центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги (підпункт 3 пункту 13 Положення про Координаційний центр).

Регулярне підвищення професійного рівня адвокатів, залучених до системи безоплатної правової допомоги, також передбачене Концепцією державної цільової програми формування системи безоплатної правової допомоги на 2013 – 2017 роки, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 липня 2012 року № 435-р. Зокрема, передбачено проведення різного роду тематичних семінарів, тренінгів, круглих столів, участь у яких щорічно зможуть брати усі адвокати, залучені до системи надання безоплатної правової допомоги. У цій роботі ми плануємо співпрацювати з Академією адвокатури України та іншими навчальними закладами.

У проекті Державного бюджету України на 2013 рік, за попередніми даними, передбачається виділення на

ці цілі близько 1 млн. грн. Завершуючи відповідь на це запитання, відзначу, що співвідношення молодих і досвідчених адвокатів, відібраних за результатами першого конкурсу, – приблизно 50 на 50. Тому твердження або припущення про те, що безоплатну правову допомогу надаватимуть лише молоді недосвідчені адвокати, не відповідає дійсності.

— Чи може адвокат, включений до реєстру для надання безоплатної правової допомоги, надавати платну допомогу іншим клієнтам?

А. Вишневський — Так, повторно наголошую: закон не встановлює обмежень для адвокатів, залучених до надання безоплатної правової допомоги, займатися приватною адвокатською практикою і надавати послуги приватним клієнтам. Це стосується не лише адвокатів, включених до реєстру, а й адвокатів, з якими центрами укладені контракти або договори.

— Підтвердіть чи спростуйте припущення про те, що адвокат, включений до Реєстру адвокатів з надання безоплатної правової допомоги, втратить право бути обраним до органів адвокатського самоврядування.

А. Вишневський — Для такого припущення немає жодних правових підстав. Робота у системі безоплатної правової допомоги на контрактній (договірній) основі не призводить до обмеження прав адвокатів, визначених законом, у тому числі, права бути обраними на посади в органах адвокатського самоврядування.

Те саме стосується адвокатів, які входять до складу утворених головними

Питання-Відповідь

управліннями юстиції конкурсних комісій з відбору адвокатів для надання безоплатної вторинної правової допомоги, – немає жодних обмежень для їх роботи на посадах в органах адвокатського самоврядування.

Єдине виключення становитимуть адвокати, які виявлять бажання працювати на адміністративних посадах у штаті центрів з надання безоплатної правової допомоги (це посади директора центру, його заступника, начальників відділів центрів та їх заступників) і будуть призначені на такі посади. За цими адвокатами зберігається право займатися адвокатською та/або підприємницькою діяльністю, але вони не мають права працювати за сумісництвом: тобто директор центру з надання безоплатної правової допомоги, його заступник, начальники відділів центру та їх заступники не матимуть права одночасно працювати на оплачуваних посадах в органах адвокатського самоврядування; разом з тим законодавство не встановлює для них обмежень для обрання на посади в органах адвокатського самоврядування, які не є в штаті і на яких не передбачено отримання заробітної плати.

Що стосується адвокатів, які будуть надавати безоплатну правову допомогу на постійній основі за контрактом або на тимчасовій основі на підставі договору, – повторю: обмежень для їх роботи на посадах (у тому числі оплачуваних штатних) в органах адвокатського самоврядування немає.

— Чи може адвокат очолити регіональний Центр з надання безоплатної

правової допомоги? І чи відноситься він в цьому випадку до категорії державних службовців?

А. Вишневський — Як видно з відповіді на попереднє запитання, адвокат може очолити центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги, якщо він відповідає встановленим кваліфікаційним вимогам (насамперед, має значення досвід роботи претендентів на керівних посадах). Ані директор центру, ані інші його працівники не є державними службовцями.

— Як ви особисто оцінюєте результати першого конкурсу з відбору адвокатів для надання безоплатної правової допомоги? Коли плануєте провести другий конкурс?

А. Вишневський — Не можу погодитися з висловленою Вами на початку інтерв'ю оцінкою рівня прагнення адвокатів долучитися до роботи у системі надання безоплатної правової допомоги як недостатнього: на перший конкурс прийшло значно більше адвокатів, ніж ми очікували – майже 1200, а відібрали ми за його результатами більше (953 адвокати), ніж планували (800). Якщо взяти до уваги, що конкурс проводився за умов, коли ще не була повною мірою сформована необхідна правова база, не було відповідей на запитання щодо рівня оплати послуг адвокатів з надання безоплатної вторинної правової допомоги, не були вирішені бюджетні питання, його результати безумовно можна вважати першим спільним успіхом адвокатури і держави у побудові нової системи надання безоплатної

Питання-Відповідь

правової допомоги. Сьогодні всі названі проблеми розв'язано, тому є підстави вважати, що під час другого конкурсу, проведення якого заплановано на четвертий квартал поточного року, ми зможемо залучити стільки адвокатів, скільки потрібно для задоволення потреби. У багатьох регіонах, наприклад, у Київській, Хмельницькій областях вже почалася реальна конкуренція серед адвокатів на право отримання контракту з державою на надання безоплатної правової допомоги.

— *Спасибі за докладні і відверті відповіді. Чи можете ви залишити які небудь контакти для адвокатів, які зацікавляться цією темою і захочуть поставити додаткові запитання?*

А. Вишневський — Звісно. Найефективніший спосіб отримання інформації про систему безоплатної правової

допомоги – це відвідування нашого офіційного веб-сайту: legalaid.gov.ua, на якому розміщуються не лише акти законодавства про безоплатну правову допомогу, а й новини, звітні, інформаційно-аналітичні матеріали, публікації та виступи у ЗМІ.

Сторінка Координаційного центру є також у соціальній мережі Facebook (<http://www.facebook.com/Centre.4.Legal.Aid>), підписавшись на яку можна отримувати останні новини про безоплатну правову допомогу.

З будь-яких питань про систему безоплатної правової допомоги адвокати можуть звертатися також за телефоном у Києві: 486 77 45 – співробітники Координаційного центру завжди раді на них відповісти. Моя особиста електронна адреса – andriy.vyshnevsky@minjust.gov.ua.

ДОВІДКА:

Вишневський Андрій Володимирович - директор Координаційного центру з надання правової допомоги. Народився 13 грудня 1977 року в Харкові. У 1999 закінчив з відзнакою Харківський державний університет за спеціальністю «Біологія», отримавши кваліфікацію біолога, викладача біології та хімії. У 2005 закінчив з відзнакою Київський університет права при Інституті держави і права ім. В. М. Корецького НАНУ за спеціальністю «Правознавство», здобувши кваліфікацію юриста.

Протягом 1999–2000 р.р. працював на посаді провідного спеціаліста Управління з питань внутрішньої політики Харківської ОДА. У 2001–2002 роках керував програмою реформи державного управління Міжнародного центру перспективних досліджень (м. Київ). У 2002–2004 р.р. – Радник Державного секретаря Кабінету Міністрів України та Начальника Головного управління державної служби України. Протягом 2004–2008 років очолював Центр сприяння інституційному розвитку державної служби при Головному управлінні державної служби України. 2008 - 2011 р.р. - Заступник Начальника Головного управління державної служби України з правової роботи, міжнародного співробітництва та стратегії розвитку державної служби. 10 жовтня 2011 призначений директором Центру правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції України. 6 липня 2012 призначений директором Координаційного центру з надання правової допомоги.